

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО ЖУРНАЛИСТИКА И МАСОВА КОМУНИКАЦИЯ
КАТЕДРА „ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ НА ЖУРНАЛИСТИКАТА“

**ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ – ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И МЕДИЙНИ
КОНФЛИКТИ**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално
направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистика –
Вътрешна политика и медии)

Докторант:

Ивелина Георгиева

Научен ръководител:

проф. д-р Луливера Кръстева

София, 2022

Дисертационният труд е в обем от 367 страници и се състои от: увод, три глави, заключение, библиография и 5 приложения. Библиографията включва 335 източника, от които 31 нормативни документи, 117 на кирилица, 37 на латиница и 150 медийни публикации.

Декларирам, че настоящият дисертационен труд на тема: „Демографско развитие – институционални и медийни конфликти“ за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ е оригинален авторски продукт, а използваните източници на научна и емпирична информация са документирани и цитирани съгласно действащите в Република България стандарти.

София

Подпис.....

Юни/2022

Ивелина Георгиева

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за публична защита на заседание на катедра „История и теория на журналистиката“ на Факултета по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, проведено на ..... 2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	7
ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ	20
1. Систематизация на изследваната научна литература	20
2. Изясняване на основни термини и същност на демографското развитие	22
2.1. Същност на демографското развитие	22
2.2. Демографски преход и влиянието му върху демографското развитие	27
2.3. Глобализацията и последиците от демографския преход	32
3. Институционални и медийни конфликти на демографското развитие в България	43
3.1. Институционални конфликти	46
3.2. Медийни конфликти	52
4. Специфики на демографските процеси в България	61
5. Причини за демографската криза в България	71
5.1. Политически причини	72
5.2. Икономически причини	75
5.3. Социални причини	84
5.4. Демографско поведение, ценностни изменения и репродуктивни нагласи като причина за демографската криза	93
5.4.1. Нови ценностни модели като причина за демографската криза	95
5.4.2. Полово неравенство като причина за промяна в репродуктивните нагласи на жените	100
6. Обобщения и изводи	109

ВТОРА ГЛАВА. ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА И ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНСКО ВЪЗДЕЙСТВИЕ	117
1. Същност на демографската политика	117
2. Демографска политика в България	125
2.1. Социална политика и разходи за социална защита в България	129
2.2. Законодателна и нормативна рамка	142
2.2.1. Актуализирана национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012г. – 2030г.)	143
2.2.2. Законодателството в областта на социалната и семейна политика	148
2.2.3. Примери с политики за подкрепа на семействата в някои държави от Европейския съюз	156
2.3. Държавна политика в областта на миграцията - институционална и нормативна уредба на миграционната политика в България	188
3. Оценка на управленско въздействие	198
4. Обобщения и изводи	217
ТРЕТА ГЛАВА: ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ И МЕДИЙНИ ПОДХОДИ	221
1. Методологична рамка на емпиричното проучване	221
1.1. Основни показатели на емпиричното проучване	223
1.2. Контент-анализ на публикациите във вестник „24 часа“ за периода 2017 - 2019 година	227
1.3. Контент-анализ на новинарския сайт dnevnik.bg	250
2. Сравнителен анализ в отразяването на теми с демографско съдържание в „24 часа“ и „dnevnik.bg“	264
2.1. Прилики в отразяването на теми с демографско съдържание	264
2.2. Разлики в отразяването на теми с демографско съдържание	268

3.	Отразяване на демографския конфликт на ниво раждаемост и ценностни изменения	275
4.	Репродуктивни нагласи на жените в България - обобщени данни от дълбочинни интервюта	288
4.1.	Структурна извадка и резултати от проучването	288
4.2.	Анализ на резултатите от дълбочинните интервюта	301
5.	Обобщения и изводи	307
	ЗАКЛЮЧЕНИЕ	311
	БИБЛИОГРАФИЯ	318
	ПРИЛОЖЕНИЯ	352
	<i>Приложение 1.</i> Към контент-анализа на медийните публикации. Регистрационна карта	352
	<i>Приложение 2.</i> Към контент-анализа на медийните публикации. Брой изследвани публикации във вестник „24 часа“, 24chasa.bg и dnevnik.bg	352
	<i>Приложение 3.</i> Въпроси към респондентите в дълбочинните интервюта	353
	<i>Приложение 4.</i> Таблично оформяне на резултатите от дълбочинните интервюта. Представителна извадка на респондентите	355
	<i>Приложение 5.</i> Статистически данни за анализирани конфликти	360
	Намаляване и застаряване на населението	360
	Териториални диспропорции	362
	Раждаемост	365
	Смъртност	365
	Вътрешна и външна миграция	366

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Настоящият дисертационен труд проучва темата за демографското развитие в България и конфликтите, свързани с него в институционален и медиен план. Институционалната рамка се фокусира върху действията на държавните институции и съществуващата законодателна и нормативна база. Конфликтните полета в медиите са проследени чрез анализ на медийните подходи при отразяването на демографското развитие.

Актуалността на проблема е свързан с факта, че България е изправена вече повече от 30 години пред тежка демографска ситуация. По данни на Националния статистически институт¹ населението на страната намалява ежегодно с близо 50 000 души, а прогнозите за демографското бъдеще до 2040 година са числеността на българския народ да намалее значително с около 1,3 млн. души или с между 15 - 20% ². По предварителни оценки от последното преброяване на населението през 2021 г. в България живеят 6,5 млн. души³. Спрямо предишното преброяване от 2011 година, населението е намаляло с 11% или с 844 000 души⁴.

Тази тенденция очертава все по-нарастващата значимост на демографския проблем и необходимостта от предприемане на конкретни институционални действия. Вследствие на негативните процеси, демографската тема трябва да бъде поставена по-сериозно във фокуса на публичния дебат и да се създадат предпоставки за по-задълбочен анализ на причините и търсенето на решения. Затова от съществено значение е ролята на медиите и

¹ НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ. Население и демографски процеси през 2017. *nsi.bg* [online], 12 Април 2018. [посетен на 28 март 2022] Достъпно на:

https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Population2017_R5PBSJP.pdf

² ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА. Прогнози за демографското развитие на България в периода 2015-2040 г. *government.bg* [online], 2018, с.95. [Посетен на 24 март 2022] Достъпен на : <file:///C:/Users/user1/Desktop/SU%20ДОКТОРАНТУРА/%D0%98%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4/Doklad%20na%20BAN%20prognoza%20do%202040.pdf>

³ НАЦИОНАЛЕН СТАТИСТИЧЕСКИ ИНСТИТУТ. По предварителна оценка населението на България е 6,5 млн. души, окончателни данни от преброяването ще има в края на 2022. Преброяване 2021. *nsi.bg* [online]. 6 януари 2022. [посетен на 12 януари 2022]. Достъпно на:

<https://census2021.bg/%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b8/%d0%bf%d0%be-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%b2%d0%b0%d1%80%d0%b8%d1%82%d0%b5%d0%bb%d0%bd%d0%b0-%d0%be%d1%86%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d0%b5%d0%bb%d0%b5%d0%bd%d0%b8%d0%b5%d1%82%d0%be/>

⁴ Пак там.

начина, по който те представят демографското развитие пред обществото. Ефектът от правилното комуникиране на проблемите би следвало да доведе до по-точно интерпретиране, а от там до планиране на последващи действия от страна на управляващи и институции.

Институционалните конфликти заемат водеща роля в демографската криза на страната, породена от конкретни политически, икономически и социални причини. Слабото управление след прехода към демокрация и пазарна икономика, корупцията, липсата на политическа отговорност, неефективните реформи и дефицитът на адекватни политики, съобразени със съвременните форми на живот са основните причини за демографския срив. Бавното и изоставащо от развитите държави социално и икономическо развитие на страната оказва още по-неблагоприятен ефект върху демографските процеси и се превърна в основен проводник на проблема с емиграцията. Липсата на добри условия за живот и работа, несигурността във финансовото бъдеще на всеки индивид поражда все по - негативни тенденции в демографските показатели – раждаемост, смъртност, миграция.

Водещи при предопределянето на възпроизводството на населението на една страна са икономиката, образованието, здравеопазването и социалните дейности. Когато в тези сектори липсват добри управленски практики и дълго време остават negliжирани от управляващи и институции, социалният прогрес на обществото е в упадък, а демографската криза се задълбочава.

Начинът на медийно отразяване на всички тези проблеми също влияе върху тяхната степен на изява. Пренебрегването им от страна на журналистите, още повече затвърждава негативните процеси. Именно институционалната и медийна пасивност са един от водещите конфликти, проучени в изследването.

Демографското развитие е изключително актуална за българското общество област. С тенденция към застаряване и намаляване на населението, страната ни е изправена пред демографски проблем. Поради сериозността му и апокалиптичните прогнози за бъдещето, демографските процеси са засегнати от много учени и експерти, които често обвиняват

медиите в насаждане на внушения или разпространение на невярна информация, което поражда конфликти и сред участниците в комуникационния процес.

Мотивът за избор на темата е продиктуван от дългогодишната ми репортерска и редакторска работа в онлайн издания. Вниманието ми бе привлечено и поради личен интерес – на родител, който се сблъсква с редица затруднения при отглеждането на дете в България. По-голямата част, от тези проблеми рядко се назовават в публичното пространство. Убедена съм, че репортерската и редакторска практика би помогнала за по-пълното изследване, а личният опит също би бил полезен за цялостното проучване.

Научните изследвания за демографското развитие, особено от гледна точка на медии и комуникация са доста ограничени. **За първи път в изследователското поле се прави по-задълбочен анализ на взаимовръзката между демография и комуникация.** Демографското развитие се разглежда предимно от демографи и икономисти, а с настоящето проучване бива пречупено през журналистическото мислене. Това дава възможност за един нов поглед на проблема, въз основа на който могат да се надграждат нови изследвания и да се търсят подходящи решения, особено в комуникационен аспект.

Чрез разглеждане на теоретични аргументи и примери се проследяват връзките и противоречията между програми и реализации, медийно интерпретиране и публичност в обществото по отношение на проблема. В теоретичен аспект е доразвито определението за демографско развитие и е изведена собствена дефиниция за демографска политика. В емпиричен план **се доказва разминаването между медийното отразяване, свързано с демографските процеси, както и с реалните репродуктивни нагласи на съвременните жени, оказващи влияние върху нивата на раждаемост.**

Основната теза в настоящето изследване е, че съществуват институционални и медийни конфликти относно демографското развитие в България. Конфликти, проявяващи се най-вече в институционална и медийна пасивност.

Дисертационният труд извежда **три основни хипотези:**

1. Първата приема, че институции и медии са загубили чувствителността си по темата за демографското развитие на България.

2. Втората твърди, че са налице институционални дефицити и нормативно изоставане в демографската политика на страната.

3. Третата хипотеза допуска, че има съществено разминаване между медийни подходи, реално обществено мнение и нагласи към проблема за демографското развитие.

Обект на изследването:

Обект на настоящето изследване са демографските процеси в страната и конфликтите на институционално и медийно равнище, отнасящи се до демографското развитие. Изследвани са институционалните и медийни подходи и връзката между различните участници в комуникационния процес. Проучването обхваща социологически и статистически данни, нормативни документи, правителствени решения и анализ на медийно съдържание по проблемите на демографското развитие в специализирани онлайн издания, новинарския сайт dnevnik.bg, националния всекидневник вестник „24 часа“ и неговия онлайн формат за тригодишен период от 2017 до 2019 година включително.

Предмет на изследването:

Предметът на изследване е демографското развитие на България и свързаните с него научни области, които имат пряко отношение към изследвания проблем - демографска теория, конфликтология, медиазнание, комуникация, социална психология, изследвани са и някои икономически, исторически, политически, статистически аспекти на проблема.

Основните цели на изследването са три:

1. Да анализира спецификите на настоящата демографска ситуация в България.
2. Да проследи, как темата присъства в публичното пространство.
3. Да открие институционалните и медийни конфликти, свързани с демографското развитие в страната.

Поставени са следните **пет задачи**:

1. Да изследва и анализира различни автори и изследователски хипотези, свързани с демографските проблеми в страната.
2. Да установи причините за влошената демографска ситуация в България.
3. Да проследи работата на държавните органи в областта на демографската политика.
4. Да бъдат събрани емпирични данни, чрез контент- анализ на медийни публикации в печатното и онлайн издание на „24 часа“ и информационния сайт „dnevnik.bg“.
5. Да бъдат събрани емпирични данни за репродуктивните нагласи на жените в България чрез дълбочинни интервюта.

Използваната **методология** включва:

1. Дедуктивен метод - анализ на научна литература и авторски хипотези по темата.
2. Вторичен анализ на статистически и социологически данни.
3. Анализ на нормативната база и на конкретни правителствени решения, релевантни към демографската политика на страната.
4. Контент-анализ на публикациите с демографско съдържание в специализирани онлайн издания, интернет сайта „dnevnik.bg“ и печатния и онлайн формат на „24 часа“.
5. Сравнителен анализ на медийните публикации в dnevnik.bg, в-к „24 часа“ и „24chasa.bg“.
6. Дълбочинни интервюта с определени за целите на изследването респонденти. Структурната извадка включва 103 жени на възраст между 27 и 40 години, с висше образование, омъжени или съжителстващи на семейни начала. Въпросникът се състои от 15 въпроса, формирани на база изследваната литература и медийни публикации,
7. Изработване на таблици и графики.
8. Изчисляване на резултати.

Обем на емпиричното проучване:

Емпиричният материал обхваща общо 1297 медийни публикации. От тях 1224 се отнасят до контент- анализа на медийното съдържание във вестник „24 часа“ (387) и

24chasa.bg (337) и на новинарския сайт dnevnik.bg (500) за три годишен период, включващ годините 2017, 2018, 2019 г. Чрез останалите публикации е направено проучване на отразяването на репродуктивното поведение на жените в някои водещи медии, сред които „Дойче веле“, „БТВ новините“, „Труд“, „Монитор“, „БНР“, „blitz.bg“ (30) и специализирани на женска и родителска тематика издания, като „Майко мила“, „Жената днес“, „Аз-жената“, „Мама 24“, „Edna.bg“ и „Woman.bg“ (43).

Държавната политика по отношение на демографското развитие е проследена чрез анализ на 31 нормативни документа и 297 правителствени решения за четиригодишен период – 2017, 2018, 2019, 2020 г. Новите ценностни модели и репродуктивни нагласи на жените в България са изследвани посредством 103 дълбочинни интервюта със специално подбрани за целите на проучването респонденти.

Изследването си поставя следните **ограничения**:

1. Тематични ограничения - Във фокуса на труда са икономическите, политическите и социални фактори, както и комуникационният процес между институции и медии, подкрепени с анализ на публичното говорене и с емпирично проучване на медийни публикации. Въпреки, че имат отражение върху демографското развитие, въпросите с етническите общности не са включени в проучването, защото вече съществуват много изследвания по темата. Освен това етническите измерения на проблема имат своя специфика, която изисква самостоятелен и задълбочен анализ.

2. Времеви ограничения - Налице са времеви рамки, обхващащи годините 2017, 2018, 2019 г. Те се отнасят до събирането на емпиричен материал на медийното съдържание. Анализът на действащата нормативна уредба обхваща периода 2017-2020 г.

3. Обхватът на нормативните документи също е ограничен и се свежда основно до тези, които имат пряко отношение към демографското развитие и демографската политика на страната

4. Четвъртото ограничение е по отношение на изследваните **конфликтни полета**. Поради широкия обхват на демографския проблем, фокусът на дисертационния труд е насочен към две области – демография и комуникация. Темата не е изследвана в

абсолютна цялост, а е проследен ефектът от икономическата и социална политика върху демографското развитие, както и влиянието на процесите на глобализация и емиграция върху него. В комуникационен аспект са разгледани медийните подходи в няколко издания и на тази база са направени съответните изводи.

3. Избор на издания - Следващото ограничение е свързано с **избора на издания**. Изборът на двете издания „24 часа“ и “dnevnik.bg”, въз основа на които е събран емпиричен материал е продиктуван от високата читателска аудитория, авторитет и доверие, с които се ползват от нея. Изданията са подбрани и по признака за конкурентност, тъй като са от две различни медийни групи, което дава по-цялостен поглед върху медийните подходи. Мотивът за избор на две конкурентни издания е търсенето на плурализъм и на различни гледни точки. Друга причина е опитът за проследяване на разликите в медийното покритие на една и съща тема.

Подбрани са и няколко онлайн медии като „Майко мила“, „Жената днес“, „Аз-жената“, „Мама 24“, „Edna.bg“ и „Woman.bg“ и др., в чийто фокус и тематика попадат факторите раждаемост, проблемите на жените и семейството. Тази проблематика е изследвана и в други медии като „Дойче веле“, „БТВ новините“, „Труд“, „Монитор“, „БНР“, „blitz.bg“.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, библиография и 5 приложения. Библиографията включва 335 източника, от които 31 нормативни документи, 117 източника на кирилица, 37 на латиница и 150 медийни публикации. Всичките 11 таблици, включени в изследването са авторови. Общият брой графики е 39, като 35 от тях са авторови схеми. Емпиричният материал се основава на извадка от общо 1297 медийни публикации, 297 правителствени решения и 103 дълбочинни интервюта.

ПЪРВА ГЛАВА. ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ

В първата глава на дисертацията са представени теоретичените аспекти на демографското развитие. Систематизирана е изследваната научна литература и са анализирани различни виждания на автори и изследователи, работещи в научното поле на демографията, социологията, икономиката, историята и комуникацията. В тази връзка са открити пет подхода на разглеждане на проблема от различните изследователи.

1. Първата група автори анализират демографското развитие, проследявайки измененията в отделните демографски показатели. Съществен принос в социално-демографския анализ на населението имат чл.-кор. проф. дсн Атанас Атанасов, проф. дсн Светлана Съикова, проф. д.ик.н Пенка Найденова, доц. Геноева Михова, проф. Марта Сугарева и др. Обстойни демографски прогнози, предлагане на конкретни мерки и политики за овладяване на демографската криза правят автори като доц. Георги Бърдаров, доц. Надежда Илиева, доц. д-р Климент Найденов и др. Заслуга в научно-теоретичен план в областта на демографията има проф. Минко Минков, който подготвя учебно пособие, свързано със знанията и закономерностите на демографските процеси.

2. Втората група изследователи анализират демографските предизвикателства през различните етапи на демографския преход. Доц. д-р Никола Чолаков, доц.д-р Елица Димитрова и др. се спират върху отделните фази в развитието на демографията и анализират настъпилите промени, вследствие на Първия и Втория демографски преход. Проф. Щелиян Щерионов прави задълбочено изследване в демографското развитие на България още от времето на Възраждането, демографската политика на османската власт през XVIII – XIX век до Освобождението. Отделни фрагменти от политиките за населението са засегнати от проф. Искра Баева и проф. Евгения Калинова, които проследяват различните периоди на българските преходи между 1939 – 2010 г. и демографските тенденции в наши дни.

3. Третата група автори акцентират върху икономическите причини като фактор за разместването на демографските показатели. Изследователи като проф. Катя Владимирова, проф. Росица Чобанова, доц. д-р Саша Тодорова и др. проследяват

зависимостите между възпроизводството на населението и икономическото развитие. Според тях връзката между демография и икономика се реализира в значителна степен на пазара на труда, а благосъстоянието на населението влияе върху промените в демографското развитие. Една от съществените промени в България е свързана с процесите на миграция и по-конкретно засилената емиграция на млади и трудоспособни българи.

4. Различни социолози и политолози обясняват негативните тенденции в демографското развитие с процеса на глобализация. Сред авторите на анализи, в които се посочва глобализацията като съществена причина за улесняването на свободното движение на хора е политологът Иван Кръстев. В свои публикации той посочва, че с този процес се засилва миграцията и се дава шанс за много по-лесен изход от тежката ситуация в собствената страна.

Глобализацията е обстойно изследвана и от социолозите Антъни Гидънс и Зигмунд Бауман, икономистите Джоузеф Стиглиц и Гай Стендинг. Те дават сходни гледни точки за конфликтните измерения на глобализацията върху пазара на труда, доходите и заетостта в различните общества. Намерена е пряка връзка между тези конфликти и измененията в основните демографски показатели – раждаемост, смъртност, миграция.

5. Петата група изследователи разглеждат демографския проблем като недостиг на социална подкрепа и неефективни социални и семейни политики. Към тях могат да се причислят имената на проф. Иванка Данева, д-р Богдан Богданов и др., които изследват различните елементи на социалната политика и дефинират проблемите в нея.

Трансформациите в системите на социална защита и политиките, насочени към семейството и раждаемостта са обект на изследване от проф. д.н. Татяна Коцева и др. Неравенствата между половете, оказващо влияние най-вече върху раждаемостта е обект на изследване от сериозна група автори. В тази област се срещат научни трудове и проучвания на проф. д-р Мария Николова, проф. д.н. Румяна Стоилова, доц. д-р Ветка Жекова и др.

В първата глава са анализирани някои основни термини, свързани с демографията, като – демографско развитие, демографски преход, демографска криза, демографска

катастрофа. Изяснена е тяхната същност чрез търсенето на сходства и разлики в различните дефиниции, разработени от отделните изследователи в областта.

Във втората част на главата са разгледани институционалните и медийни конфликти.

Институционалните конфликти имат три равнища на проявление:

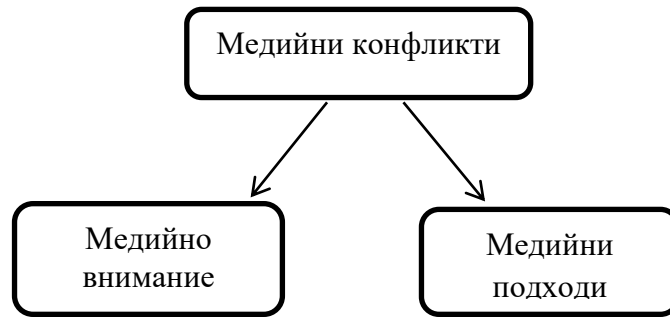
1. Дейност на държавните институции.
2. Действаща нормативна уредба.
3. Експертни становища и оценки.

Работата на държавните институции, които имат отношение по проблема се свежда предимно до липсата на контролни функции, изоставане в реакциите по актуалните проблеми, слаба отчетност, безсрочност на поставените задачи, работа на парче и липса на синхрон между тях. Всичко това прави институциите пасивни относно демографските предизвикателства.

Действащата нормативна уредба се ограничава до Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на Република България (2012- 2030), която е доста остаряла и има нужда от преосмисляне и ревизия.

Експертите по демография от научните среди са основните автори на доклади, програми, и стратегии, използвани от институциите. В по-голямата си част те често се припокриват като информация – основното, което се обновява са данните от статистиката и промените в демографските показатели. Именно експертите са тези, които отправят най-сериозни критики към дейността на институциите и към представянето на демографския проблем в медиите. Според част от тях изнесената информация е неточна, липсва правилна интерпретация на статистическите данни, тонът на посланията в повечето случаи е прекалено апокалиптичен и краен.

Медийните конфликти имат две равнища на проявление. Първото е по отношение на вниманието им към темата за демографското развитие, второто се отнася до техните подходи в отразяването на проблемите. (Фиг.1)

Фигура 1. Медийни конфликти. Авторова схема.

На база подцененото медийно внимание могат да се изведат 4 конфликтни полета (Фиг 2):

1. Темата за демографското развитие се появява епизодично в медийното пространство, предимно когато публична фигура или организация се произнесе по проблема. Това са най-вече самите институции, политици и различни експерти, които периодично съобщават данни за демографската ситуация.

2. По този начин се наблюдава подминаване на конфликтите или медийна безконфликтност ⁵, защото не се поставят съществените проблеми.

3. Така се измества фокусът от проблема.

4. Следователно не се упражнява контрол върху институциите.

Медийните подходи пораждат 5 конфликта (Фиг.2):

1. Темата присъства предимно статистически.

2. Често се правят внушения и се насаждат страхове.

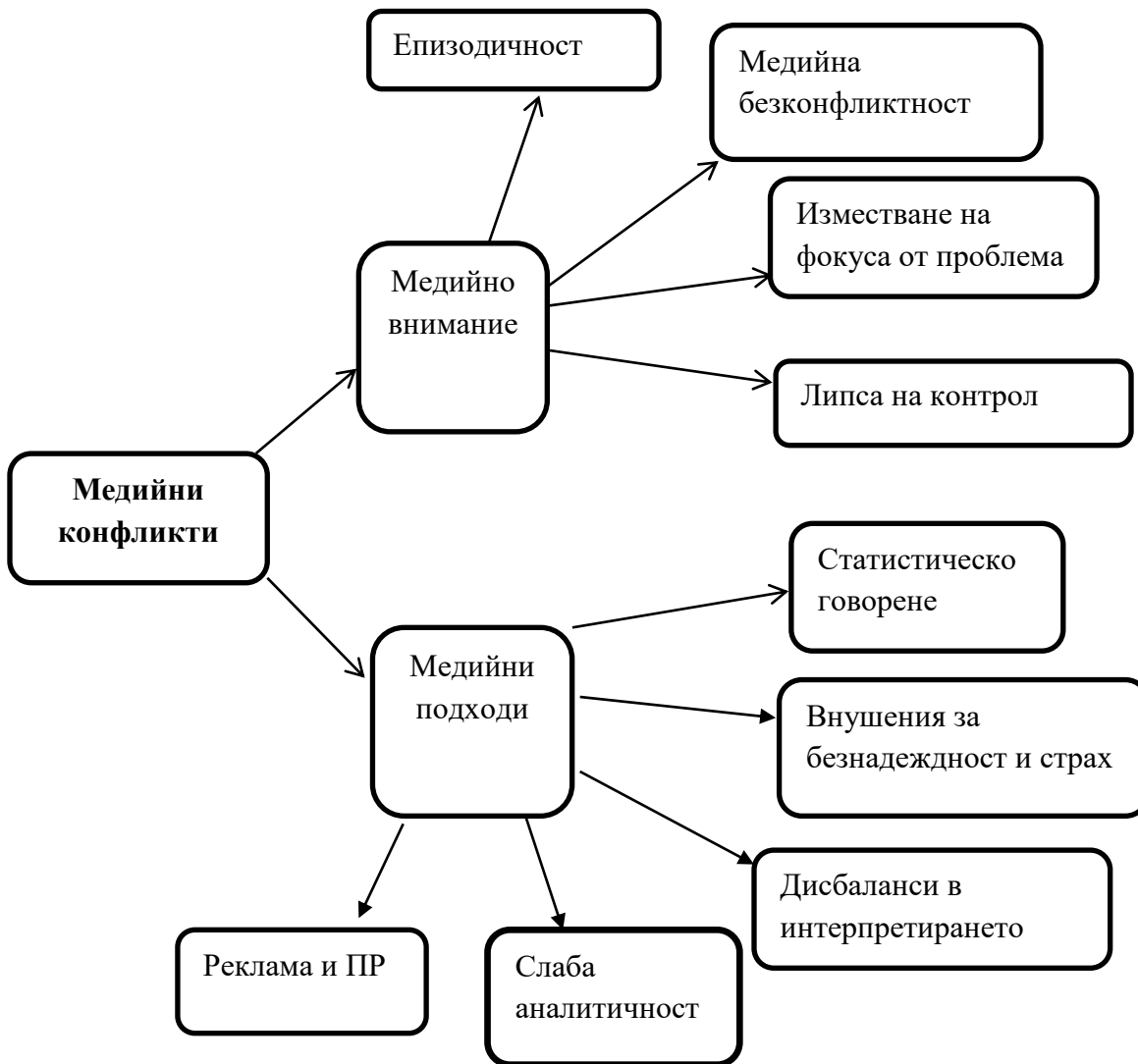
3. Съществуват съществени дисбаланси в интерпретирането на проблема, тъй като преобладава декларирането на намерения.

⁵ КРЪСТЕВА, Луливера. Медийни социомодели. - В: От век на век, от слово към слово. Сборник в чест на проф.дин. Филип Панайотов. Сб. Статии. София: Св. Климент Охридски, 2014. с.195.

4. Все повече демографската тема се използва за реклама и ПР на политически фигури.

5. Медиите избягват собствените журналистически разработки и аналитичност.

Фигура 2. Медийни конфликти. Проявления. Авторова схема.

Основните проявления на демографските проблеми, сред които са обезлюдяването и териториалният дисбаланс, застаряването на населението, проблемите на здравеопазването и образованието и социалните измерения на демографския конфликт, или само са маркирани или присъстват епизодично, предимно статистически. Не се

изследват отделните региони и причини, не се разглеждат различните аспекти на демографската криза, не се поставят въпроси на отговорните институции, не се търсят варианти за решение и подобряване на ситуацията. За сметка на това се дава гласност на различни политици, които заявяват някакви намерения и се води отчет тип „пресрелийз“ за работата на държавните институции, което е предпоставка за наличие на субсидирана журналистика, изкривяване на действителността, липса на обективност и рамкиране на конфликта⁶.

Медийни дефицити⁷ могат да се открият и при представянето на проблемите с раждаемостта, майчинството и съвременните репродуктивни нагласи на жените. В традиционните медии темата присъства предимно със статистическа информация с акцент върху ниския брой раждания, но за някои социални нагласи като съзнателното отлагане и отказ от раждане на дете рядко се говори. Такива публикации са изключителна рядкост и почти винаги са представени през личната история на героя в нея.

Специализирани онлайн сайтове и блогове на семейна и родителска тематика вместо да дават практически съвети, да разглеждат актуални проблеми, които вълнуват хората и да предоставят полезна и важна информация, залагат на страховете, стереотипите и правят внушения.

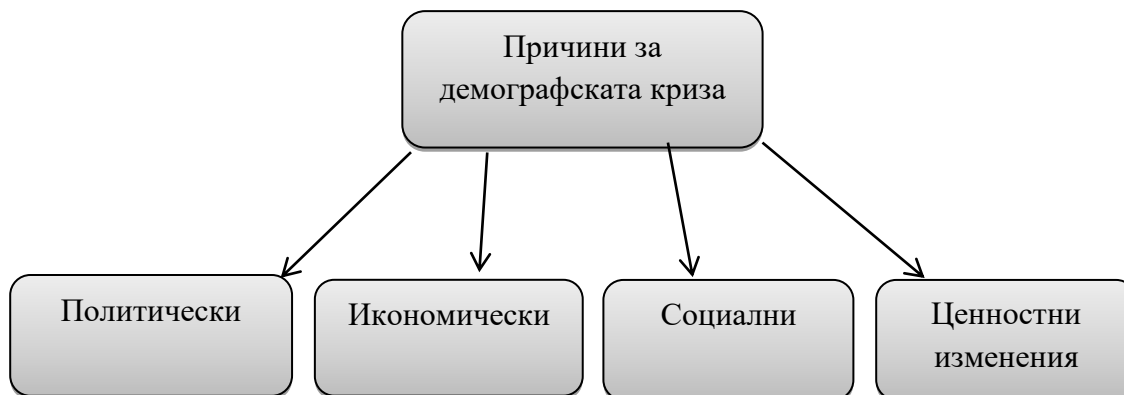
Спецификите на демографските процеси в тази част на дисертационния труд са анализирани чрез обработка на статистически, социологически данни и прогнозни доклади на ООН, Световната банка, Евростат, НСИ, БАН.

Обособени са четири причини за тежката ситуация у нас – политически, икономически, социални и промяна в ценностния модел на хората (Фиг.3).

---

⁶ КРЪСТЕВА, Луливера. Медийни социомодели. В: От век на век, от слово към слово. Сборник в чест на проф.дин. Филип Панайотов. Сб. Статии. София: Св. Климент Охридски, 2014.с.190

⁷ КРЪСТЕВА, Луливера. Социални конфликти и медиен резонанс. Комуникационни проблеми в българските медии (2007-2019). София: „Св. Климент Охридски“, 2019. с. 325.

Фигура 3. Причини за демографската криза. Авторова схема.

Специално внимание е обърнато на новите ценностни модели като една от причините за демографската криза и протичането на нов фертилен преход, свързан със значителни изменения в репродуктивното поведение. Репродуктивното поведение и нагласи на хората са един от индикаторите, с които биха могли да се обяснят високите или ниските нива на раждаемост в едно общество. Причините за появата на новите ценностни модели са три:

1. Различното отношение към традиционния модел на брака и бързото разпространение на новите форми на съжителство.

2. Втората промяна е свързана с условията на живот и несигурността в бъдещето: проблемът за успешното съвместяване на семейството, раждането на едно или повече деца с изискванията на икономиката за все по-високо образование и професионални качества. Ученето през целия живот, по-продължителната като време и в нестандартни режими работа изправя младите хора пред избора кариера или семейство.

3. Липсата на равнопоставеност между половете е друга важна причина за промяната в ценностния модел и в репродуктивните нагласи на много жени. Множество проучвания, цитирани в дисертационния труд показват, че жените в България са натоварени с повече отговорности от мъжете.

Икономическата зависимост се явява ключов фактор за неравенството между половете – домашните задължения на жената ограничават възможностите ѝ на пазара на

труда и са предпоставка за по-ниското заплащане на нейния труд, което от своя страна закрепва установилото се разделение на труда в семейството⁸. Съвременните партньорства трябва да се преразгледат, както в сферата на обществения, публичния и професионален живот, така и в сферата на семейните отношения⁹. Това може да стане чрез преосмисляне на стереотипите в българското общество, за което основна роля могат да изиграят медиите.

ВТОРА ГЛАВА. ДЕМОГРАФСКА ПОЛИТИКА И ОЦЕНКА НА УПРАВЛЕНСКО ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Във втората глава на настоящето изследване акцентът е поставен върху демографската политика. Проследена е дейността на държавните институции и е направен анализ на действащата нормативна уредба в страната. Очертани са по – конкретно институционалните конфликти, изведени на база действията на управляващи, работата на държавните институции, нормативна и законодателна рамка.

В първата част на втора глава са маркирани някои теоретични изследвания в политиките за населението и са проследени различни изследователски теории за същността на демографската политика. Взети са предвид определенията на проф. Катя Владимирова, проф. д-р Петър Славейков и експерти от Българската академия на науките. Общото между различните дефиниции е в признака „регулиране“, както и в действията, предприети от държавните органи и институции. В този смисъл е допълнено разбирането за демографска политика, чрез собствена работна дефиниция, **която е формулирана по следния начин: „Актуализираните и ефективни политики на държавните органи върху регулирането на качествено развитие на населението, влияят върху неговото количествено изменение“.**

Определението за демографска политика е разширено чрез термините актуализиране и ефективни политики, защото демографската политика е постоянно променяща се величина, която трябва да отразява новите процеси в обществото и нагласите на хората. Следователно трябва периодично да бъде осъвременявана и

---

⁸ НИКОЛОВА, Мария. Социално-демографски последици от статута на жените на пазара на труда в България в началото на XXI век. София: „Проф. Марин Дринов“, 2011. с. 59.

⁹ СТОЙЛОВА, Румяна. Секция “Семейство и социални неравенства“. Семейство и солидарност между поколенията. София: „проф. Марин Дринов“, 2013. с.56.

актуализирана. Качественото развитие на населението е свързано със социалните права на хората, доброто здравеопазване, образование, високи доходи и постигане на цялостно благосъстояние в обществото. Резултатът от регулирането на тези процеси определя измененията в демографските показатели и съответно в количественото развитие на населението.

Анализът на политиката за населението в страната е изготвен чрез обобщен преглед на социалната политика и разходите за социална защита и проучване на законодателната и нормативна рамка, засягаща демографските аспекти. Изследването на системата за социална закрила обобщава част от основните проблеми, свързани с бедността, безработицата, пенсионната система и помощите за отглеждане на деца. Проучването на законодателната и нормативна база е обособено в две части. Едната част разглежда социалното и семейно законодателство, а другата проследява демографското, което се ограничава до Актуализираната национална стратегия за демографско развитие на Република България (2012 -2030 г). По - специално внимание е обърнато на националната стратегия, чрез анализ на самия документ и посочване на слабостите в него.

Представени са и положителните практики и политики в подкрепа на семействата в държавите с добри демографски показатели, като Франция, Великобритания, Германия, Дания, Швеция. Дадени са и примери със страни, които отчитат ниска раждаемост и негативни демографски тенденции, като Италия и Испания. Между двете групи държави са разграничени подходите в демографската политика и са подчертани основните разлики в усилията на правителствата в политиките за подкрепата на семействата. Държавите, които се справят успешно с негативните демографски тенденции прилагат стабилни модели на финансова подкрепа, съвместяване на работата и семейните ангажименти, на укрепване на семейния живот като авторитет в обществото и на законодателни и политически мерки за защита на жените и децата. Водещият принцип при тях е постигането на равнопоставеност между половете и балансирано споделяне на семейните задължения, с цел да се съчетават по-добре професионалните и семейни отговорности на родителите. Демографската политика в развитите европейски държави е адаптирана към особеностите на съвременния живот и съобразена с нуждите на заетите на пазара на труда. Практики, които в България все още липсват.

Във втора глава се проследява държавната политика в областта на миграцията. Чрез анализ на институционалната и нормативна уредба е направен паралел към дейността на държавните институции. Съществуват 12 отговорни институции, но въпреки това проблемите в миграционната политика, свързани с вътрешната и външна миграция не се решават.

В края на втората глава е представен емпиричният материал, чрез който се дава оценка на управленското въздействие по отношение на демографската политика. За целта е направен анализ на решенията взети от Министерския съвет през периода 2017-2020, когато в състава на правителството е назначен вицепремиер по икономическа и демографска политика. **Изследвани са общо 297 правителствени решения. От тях 25 имат пряко отношение към демографското развитие на страната. (Таблица 1).**

През изследвания период най-много са плановете и отчетите за изпълнението на националната стратегия, спогодби за регулиране на трудовата миграция и интеграцията на ромите. Много по-малко управляващите са се занимавали с мерките по преодоляване на демографската криза, насърчаване равнопоставеността между половете и намаляването на бедността.

Като крайно ограничена може да се определи и работата на вицепремиера по демографска политика. За целия изследван период той е внесъл 39 предложения за решения в Министерския съвет, от които само 5 имат пряко отношение към демографското развитие на страната. В 3 от решенията фокусът е поставен към интегрирането на ромите, а в обхвата на останалите две са включени прогноза и отчет за изпълнение на мерките за преодоляване на демографската криза.

Всички останали решения на ресорния вицепремиер са свързани с ядрената енергетика, електронното управление и туризма.

Таблица 1. Анализ на решенията на Министерския съвет, свързани с демографското развитие за периода 2017-2020 г. Авторова таблица на база данни от Информационната система за правна информация на Министерски съвет.

РЕШЕНИЯ	БРОЙ
Планове и отчети за изпълнение на Актуализираната национална стратегия за демографско развитие	6
Миграция и трудова миграция – спогодби, одобряване на позиции и законопроекти за регулиране на трудовата миграция и мобилност	5
Приемане на доклади и национален план за действие за изпълнение на националната стратегия за интеграция на ромите в България	3
Приемане и план за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора	2
Преброяване на населението и жилищния фонд	2
Изменение на националния план за действие по заетостта за 2019, 2020 г.	2
Прогноза за демографското развитие на България до 2040 г.	1
Отчет за изпълнение на мерките по преодоляването на демографската криза в България	1
Приемане на Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2021 – 2030 г.	1
Приемане на план за изпълнение на националната стратегия за учене през целия живот	1
Приемане на Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване	1
ОБЩО РЕШЕНИЯ	25

От направения анализ може да се обобщи, че демографската политика на страната е оставена на заден план от управляващите, въпреки заявката им, че тя е сред приоритетните области и е заложена в Управленската им програма¹⁰.

През изследвания период не бе установено и някое от тези решения да присъства в медийния поток.

Според всички изготвени от правителството отчети за изследвания четиригодишен период става ясно, че управляващите борят демографската криза с изплащане на месечни помощи на родители с доходен критерий до 400 лв на месец. За съвместяването на професионалния и личния живот се разчита основно на стимулирането на работодателите да наемат родители с малки деца, но мярката обхваща приоритетно самотни родители, многодетни семейства, лица на социално подпомагане и други уязвими групи, а броят на обхванатите е 1500 души¹¹. В плановете на правителството няма мерки, които да са адаптирани към проблемите на хората с деца. Липсват политики за подобряване на градската среда, за гъвкаво работно време на родителите, за откриване на детски ясли и градини, които да обхванат по-голям брой деца или обезщетения на родители, чиито деца не са класирани в детските заведения, подобряване на образованието и здравеопазването. Като цяло демографската политика на страната се припокрива със социалната, защото в почти всичко заложено като действия от управляващите фокусът е върху уязвимите групи.

Дефицити по отношение на водената държавна политика за населението бяха открити в почти всички политики – семейна и социална, миграционна, политиките за заетост, обезлюдяване и диспропорции в териториалното разпределение, качеството на живот на възрастните хора и адаптирането им към пазара на труда.

---

¹⁰ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ. Програма за управление на правителството на Република България за периода 2017-2021 г. *government.bg* [online]. с.17. [посетен на 28 юни 2022]. Достъпно на: https://www.government.bg/files/common/GovPr_2017-2021.pdf

¹¹ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ. Приемане на отчет за изпълнение на дейностите по мерките за преодоляване на демографската криза в Република България от програмата за управление на правителството на Република България за периода 2017-2020 г. *pris.government.bg* [online]. Решение № 76; Дата: 08 Февруари 2018, с. 4. [посетен на 24 март 2021]. Достъпно на: http://pris.government.bg/prin/document_view.aspx?DocumentID=hek2QPBiW5VWwhAH30nRgA==

ТРЕТА ГЛАВА. ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ И МЕДИЙНИ ПОДХОДИ

Медийните подходи към проблемите в демографското развитие са основният обект на изследване в третата глава на дисертационния труд. В нея главната цел е да се открият конфликтните полета във връзката медии- демографско развитие като се проследи, как темата за демографията присъства в медийното пространство, какво е отношението на медиите и доколко те се интересуват от нея.

Изпълнението на целите е направено чрез емпирично изследване, което се **състои от четири части** - два контент-анализа, сравнителен анализ и дълбочинни интервюта. Първата част включва контент-анализ на две издания – вестник „24 часа“, онлайн версията му „24chasa.bg“ и новинарският сайт dnevnik.bg за тригодишен период, обхващащ годините 2017, 2018 и 2019.

Общият брой изследвани и обработени публикации е 1224, като 724 са анализирани материали във вестник „24 часа“ (387) и 24chasa.bg (337), а 500 са обработените публикации в dnevnik.bg.

За **контент - анализа** е разработена собствена регистрационна карта, която включва 8 показателя - 4 количествени и 4 качествени. (Таблица 3)

Таблица 3. Регистрационна карта на показателите за контент – анализ в „24 часа“ и „dnevnik.bg”

Количествени показатели	Качествени показатели
Автор	Равнище на разглеждане на проблема – тематичен обхват
Рубрика/Място на страницата	Източник на информация
Жанр	Кой говори по проблема
Ключови думи	Обхват на конфликта

Чрез количествените показатели, контент-анализът проследява кой е авторът на публикацията, рубриката към която спада, жанровата характеристика и най-често употребяваните ключови думи, свързани с демографското развитие.

Проявленията на демографските проблеми в други секторни политики и сфери на живота се изследват чрез един от качествените показатели, а именно „равнището на разглеждане на проблема“. Чрез анализа на този показател се цели да се установи как медиите разглеждат проявленията на демографския конфликт, дали това са проблемите в здравеопазването, образованието, продължителността на живота, застаряването на населението, миграцията, териториалния дисбаланс и обезлюдяването. Изследването има за цел да проследи от кои проблеми, засягащи различни демографски аспекти най-много се вълнуват журналистите.

С проучването се прави наблюдение върху значението, което журналистите отдават на източниците си на информация, като се изследва кои са най-често използваните. По този показател е разработена систематизация, включваща 4 източника на информация - прессъобщения, официални изказвания, информации, взети от други медии и от социални мрежи.

Контент-анализът отговаря и на въпросите кой говори по темата за демографското развитие, как говори по проблема и какъв е обхватът на конфликта, дали медиите се вълнуват повече от международното, националното или регионално покритие на проблема.

Във втората част на емпиричното проучване е направен **сравнителен анализ** между двете издания, на база на който са изведени изводи, целящи да открият медийните подходи и цялостното отношение към проблемите на демографското развитие.

Някои от **основните изводи**, направени от емпиричното изследване са:

1. Наблюдава се слаба журналистическа активност по темата.
2. Демографското развитие в българските медии се разглежда предимно като проблеми на раждаемостта и миграцията и по-конкретно миграцията в Европа и кризата с бежанците от 2015 г. И двата демографски показателя се представят най-вече чрез

статистически и социологически данни. Останалите измерения на демографския проблем като високата смъртност и задържането на младите хора в страната, чрез подобряване качеството на образование, жизнен стандарт и по-високи доходи не са във фокуса на медийното внимание.

3. Медиите разчитат предимно на информационните си функции и избягват собствените интерпретации и журналистическа аналитичност. Доказателство за това е почти три пъти по-големият брой информационни жанрове за сметка на аналитичните. (Таблица 4)

Таблица 4. Жанрови характеристики. Автор

„24 часа“ и 24chasa.bg	Брой	Проценти	dnevnik.bg	Брой	Проценти
Информационни жанрове	540	78%	Информационни жанрове	317	63%
Аналитични жанрове	148	22%	Аналитивни жанрове	183	37%

4. Анализиранията издания преповтарят информации, публикувани в други медии или предоставени от правителствени източници.

5. Медиите предоставят най-често думата на политиците по темата, тъй като те са лицата, изказали се най-много по проблема.

6. Тонът на журналистическо говорене е доста предпазлив, а критичната оценка е оставена за колеги от други медии (най-вече международни) и експерти.

С цел да се установят медийните подходи при отразяването на темата за раждаемостта и ценностните изменения е направен контент-анализ на специализирани и онлайн медии. Анализирани са публикации в някои водещи издания като „Дойче веле“, „БТВ новините“, „Труд“, „Монитор“, „БНР“, „blitz.bg“ и в специализирани женски сайтове и блогове за майки (43) като „Майко мила“, „Жената днес“, „Аз-жената“, „Мама 24“, „Edna.bg“ и „Woman.bg“.

На база резултатите от проучването са **систематизирани три подхода** на медийно отразяване на проблемите, свързани с раждаемостта, майчинството, ценностните изменения и равнопоставеността между половете:

1. Статистическо маркиране, свързано с нивата на раждаемостта.

2. Внушения и насаждане на страх от майчинството, чрез използването на обидни квалификации, разговорни термини и представянето му като тежък емоционален и физиологичен процес.

3. Обвиняване на съвременните жени в егоизъм, заради отлагане или отказ от раждане, поради желание за лична свобода, кариерно развитие, финансова независимост и забавление. Като причина в променения репродуктивен модел голяма част от изданията посочват еманципацията и по-високото ниво на образование.

За още по-голяма обективност на емпиричното проучване са направени **дълбочинни интервюта** със 103 респонденти, класифицирани по няколко признака: пол, възраст, образование, семеен статус, професионален статус. Чрез изследването респондентите отговарят на въпросите за това, колко деца искат да имат, какво би ги стимулирало да имат повече, с какви трудности се сблъскват, докато ги отглеждат получават ли достатъчно помощ в грижите за тях от партньора и държавата, какви доходи са им нужни на месец, за да ги отгледат спокойно, какво трябва да бъде съдействието на държавата в областта на семейната политика, какви са причините за демографската криза и др. Целта е да се проследи, дали наистина репродуктивният модел е променен, какви са нуждите на хората и къде се разминават с политиката на държавата и информацията в медиите. По този начин се проверява достоверността на медийното съдържание и се разграничават конфликтните полета между граждани, институции и медии.

От получените отговори са направени следните **основни изводи** за репродуктивните нагласи на жените в България:

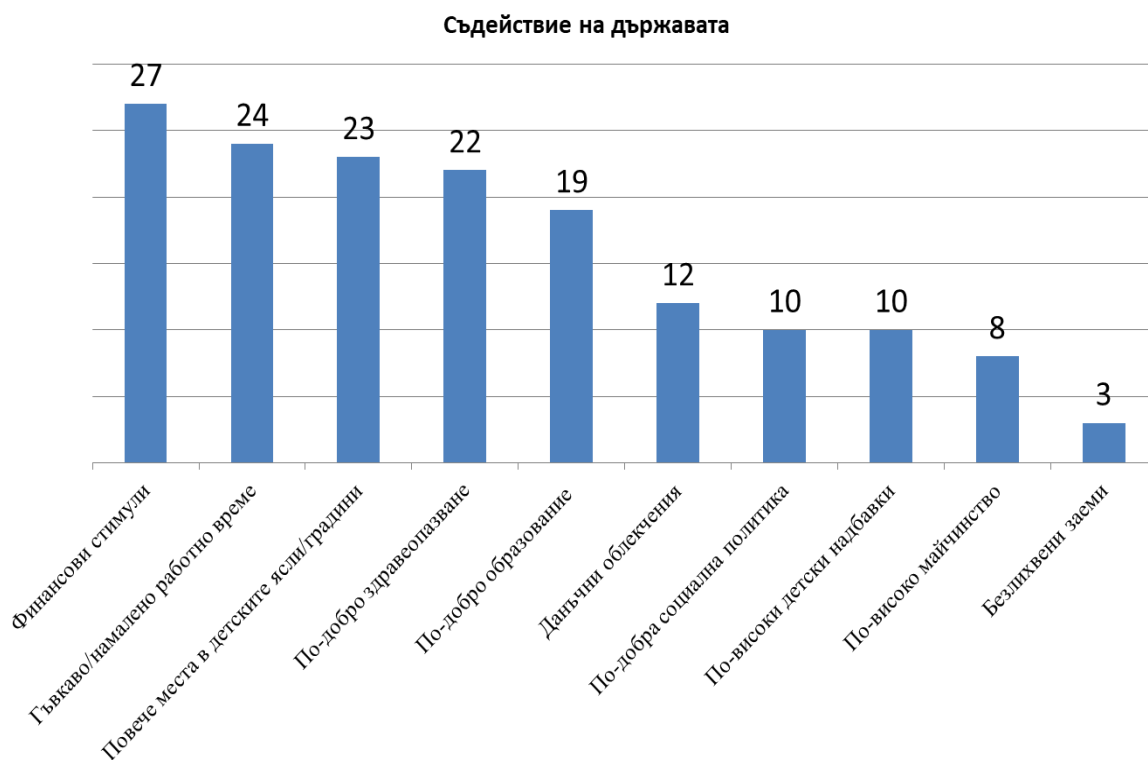
1. В България се е утвърдил еднородният модел.

2. Жените биха искали да имат повече деца, отколкото всъщност имат, но не могат да си го позволят, поради финансови и лични причини.

3. Най-същественият проблем за съвременните жени е липсата на достатъчно свободно време, финансови затруднения и недостиг на места в детските градини и ясли.

4. Въпреки навлизането на европейските ценности в българското семейство все още се спазва традиционният модел, според който грижите за децата и домакинството остават задължение главно на жените, независимо от тяхната професионална натовареност.

5. Почти 100% от участниците в проучването искат държавата да оказва по-голямо съдействие на семействата. Това съдействие трябва да се изразява в политики за финансово стимулиране, въвеждане на гъвкаво работно време за майките с деца и синхронизация между работното време на детските градини/училища с това на родителите. (Фигура 4)

Фигура 4. Какво трябва да бъде съдействието от страна на държавата, за да стимулира раждаемостта?

6. За да покроят нуждите и разходите си са необходими 4000-5000 лева месечно за четиричленно семейство, което означава, че реалните доходи на работещите са крайно недостатъчни дори и при двама работещи родители, защото в края на 2021 г. средната брутна заплата в страната е 1676 лв¹², а това прави 1300 лв. нето.

7. По-високите доходи, наред с по-качественото образование, здравеопазване и социална политика ще имат благоприятно въздействие върху раждаемостта. При наличието на финансова сигурност, гарантирани места в детските градини жените в България биха били склонни да имат и отглеждат повече деца. (Фигура 5)

Фигура 5. Какво би ви стимулирало да родите и отгледате повече от две деца в България?

8. Партньорите не помагат достатъчно в дома и семейството. Следователно проблемът с равнопоставеността между половете е актуален и към днешна дата.

¹² DARIKNEWS. Средната брутна работна заплата у нас нараства. dariknews.bg [online]. 14 февруари 2022. [Посетен на 31 март 2022]. Достъпно на: <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/srednata-brutna-rabotna-zaplata-u-nas-narastva-2300337>

Партньорът е най-необходим в помощта за грижите за децата, следователно бащите трябва да се включат по-активно в семейните задължения. За тази цел могат да се внедрят в законодателството част от положителните практики в Скандинавските държави, при които отпускът по бащинство за определен период от време е задължителен.

9. Еманципацията не се възприема като причина за спада в раждаемостта у нас, по-скоро той се дължи на ниските доходи, бедността, несигурността и бариерите пред професионалната реализация на жените.

10. Резултатите от изследването показват, че има разминаване между тиражираните в медиите информации и нагласите на хората.

Заклучение

Направеното теоретично и емпирично проучване доказва **основната теза**, според която са налице съществени институционални и медийни конфликти, свързани с демографското развитие на България. Конфликти, които се изразяват най-вече в институционална и медийна пасивност.

От процеса на цялостното изследване са изведени следните **изводи**:

1. 1. Институциите и медиите имат повърхностно отношение към темата за демографското развитие в България.

2. За демографията се говори с остаряла риторика, характерна за отминали периоди и се употребяват много клишета, както от институции, така и от медиите.

3. Цялостната демографска политика трябва да бъде преосмислена и адаптирана към съвременния начин на живот. Това може да стане чрез подобряване на законодателната и нормативна база, радикални реформи в социално-икономически план, политики за повишаване доходите на хората, насърчаване на равнопоставеността между половете, регионални демографски политики с ясен акцент към изоставащите региони, към подобряване на здравеопазването и образованието.

4. Пасивността на институциите се подминава от медиите, защото и те не показват заинтересованост по темата.

5. Медиите разчитат предимно на информационната си функция. Критичната им роля, която означава едновременно и контрол върху критикуваните процеси изостава.

6. Преобладаващите журналистически информации са тип административни писания или прессъобщения, в които се декларира някакво намерение.

7. Твърденията, че медиите всяват стряскаща и манипулативна информация са неоснователни. Журналистите не правят собствени интерпретации относно различните проблеми на демографската криза. Внушенията и апокалиптичните прогнози идват от изказвания на политици и експерти.

Анализът на теоретичния, нормативния и емпиричния материал доказва и потвърждава изследователската теза, че съществуват институционални и медийни конфликти относно демографското развитие в България.

Поставените пет изследователски задачи бяха изпълнени чрез анализ на различни автори и изследователски концепции, систематизиране на теоретични аспекти на демографското развитие и демографската политика, открояване на причините за демографската криза и промяната в ценностния и репродуктивен модел на поведение. Изследването на правителствените решения и нормативната база помогна да се даде обективна оценка на управлението и демографската политика в страната. Медийните конфликти са открити чрез емпиричните данни, получени от методологичната рамка, включваща контент-анализ на 1224 медийни публикации във вестник „24 часа“, „24chasa.bg“ и „dnevnik.bg“ и на 73 публикации в специализирани и онлайн медии. Методологията е допълнена чрез сравнителен анализ между печатният, онлайн формат на „24 часа“ и новинарският сайт „dnevnik.bg“. Това даде един по-задълбочен поглед върху медийните подходи и откри основни медийни дефицити.

Дълбочинните интервюта, включени в проучването потвърдиха изследователската теза и откриха разминавания (дефицити, пропуски..) между демографската политика, медийното съдържание и важните за хората проблеми.

Емпиричното проучване доказва **трите основни хипотези**, а именно:

1. Институции и медии са загубили чувствителността си по темата за демографското развитие на България.

2. Налице са институционални дефицити и нормативно изоставане в демографската политика на страната.

3. Има съществено разминаване между медийни подходи, реално обществено мнение и нагласи към демографския проблем.

Приносни моменти

Теоретични приноси

1. Разширени са понятията за демографско развитие и демографски преход чрез анализ и систематизация на основни теоретични разработки, което дообогатява съществуващите проучвания. На база наблюдението върху различните теоретични концепции се установи, че демографското развитие има количествени и качествени изменения. Благоприятното или неблагоприятно движение на основните демографски показатели зависи от качествено развитие на населението, което се изразява в неговото общо благосъстояние. Демографският преход представлява периода на промяна в тези показатели. И двата процеса са неделима част от обществените системи, а звеното, което свързва обществените системи е комуникацията.

2. Формулирана е авторова дефиниция за демографска политика чрез добавянето на термини като актуализиране и ефективни политики в регулирането на качествените демографски характеристики. Дефиницията е разширена с включването на разбирането за непрекъснато отразяване на новите процеси в обществото, свързани с демографското развитие от институции, управляващи и медии. Следователно демографската политика трябва периодично да бъде актуализирана. Взависимост от начина на управлението ѝ от страна на държавните органи се влияе положително или отрицателно върху количественото развитие на населението. Обогатяването на понятието може да послужи като допълнение към съществуващите вече изследвания.

Научно-приложни приноси

1. Систематизирани са институционалните и медийни конфликти , свързани с демографското развитие на България. Проблем, който е слабо изследван, особено по отношение на медийното отразяване.

2. Открито е взаимовръзката между институционалното и медийно поставяне на демографския проблем на базата на емпиричното изследване, осъществено посредством 4 метода – анализ на нормативна база и правителствени решения, контент-анализ, сравнителен анализ и дълбочинни интервюта. Чрез широкото емпирично проучване се постига максимална ефективност в проучването и би било от полза и значение за различни експерти, журналисти и представители на институции.

Списък с публикациите по темата на дисертационното изследване:

GEORGIEVA, Ivelina. Demographic Development in the Bulgarian media. Communication management: Theory and practice in the 21th century. Communication and Media Conference CEECOM 2019. Sofia: “St. Kliment Ohridski”, 2019. p. 172-183.

ГЕОРГИЕВА, Ивелина. Институционални и медийни конфликти в демографското развитие на България. Медии и комуникации 1/2020. Научен сборник на докторанти от Факултета по журналистика и масова комуникация. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2020, 159-178.

ГЕОРГИЕВА, Ивелина. Демографски проблеми и медийни подходи. Социалните процеси като предизвикателство за индивида и общностите. Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки. Т.1.София, 2020, с.115-121. Достъпно на: http://www.iphs.eu/n/images/journals/Papers_1.pdf

Списък с доклади по темата на дисертационното изследване:

Международни:

Доклад, представен на 12 –та международна конференция за комуникации и медии за Централна и Източна Европа “Communication and Media Conference CEECOM 2019” :

- „Demographic Development in the Bulgarian media“/ June, 2019

Национални:

Доклад, изнесен на XI Национална школа за докторанти и млади изследователи, организирана от Института за изследване на населението и човека към БАН:

- „Демографски проблеми и медийни подходи“/ Октомври, 2019 г.

Факултетни:

Доклади, представени в Деня на докторанта, провеждан регулярно от Катедра „История и теория на журналистиката“:

- „Теоретични аспекти на демографския преход в България“/ Май, 2018 г.

- „Демографска политика и оценка на управленско въздействие“/Ноември, 2018 г.

- „Демографски проблеми и медийни подходи“/ Май, 2019 г.

- „Институционални и медийни конфликти в демографското развитие на България“/Ноември, 2019 г.